

ŚWIĘTE KSIĘGI, ŚWIĘTE TEKSTY

Tajemna Księga

oraz inne
katarskie teksty sakralne

Armoryka

**Tajemna Księga
oraz inne katarskie teksty sakralne**

Tajemna Księga

oraz inne
katarskie teksty sakralne

opracowanie ogólne
i przekład tekstów *Andrzej Sarwa*

Armoryka
Sandomierz 2009

Seria: ŚWIĘTE KSIĘGI, ŚWIĘTE TEKSTY, Nr 3

Redaktor serii: Andrzej Sarwa

Redaktor tomu: Władysław Kot

Projekt okładki i opracowanie graficzne: Juliusz Susak

Na pierwszej stronie okładki: Pedro Berruete (ok. 1450-1504), *St. Dominic de Guzman and the Albigensians* (15th century), (licencja *public domain*), źródło: Internet - http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Pedro_Berruete.

Przekładu katarskich tekstów sakralnych
dokonano z języków rosyjskiego i angielskiego

Copyright © 2009 for the Polish edition by Wydawnictwo „Armoryka”
Copyright © 2009 by for the Polish translation by Andrzej Sarwa

Wydawnictwo ARMORYKA
ul. Krucza 16
27-600 Sandomierz
tel (0-15) 833 21 41
e-mail: wydawnictwo.armoryka@interia.pl
<http://www.armoryka.strefa.pl/>

ISBN 978-83-62173-15-0

Spadkobiercy Maniego - bogomiłowie i katarzy

Dość powszechnie się uważa, że choć nie bezpośrednio, to przecież jednak spadkobiercami manichejczyków w Europie byli bogomiłowie i katarzy. Chociaż „klasyczny” manicheizm umarł, to jednak doktryna perskiego proroka Maniego inspirowała wiele osób i była źródłem, z którego czerpano bardzo długo – nie tylko na Wschodzie, ale i na Zachodzie.

Na przełomie wieków X i XI w cesarstwie wschodniorzymskim druzgocącą klęskę ponieśli paulicjanie – kontynuatorzy dualistycznej myśli Maniego. Wycofali się na Kaukaz, ale pozostawili wiele umysłów zapłodnionych swymi poglądami religijnymi.

Mariusz Dobkowski pisze, że:

dla ruchu paulicjan powstałego w poł. VII wieku przełomowy był wiek IX. W jego 2. ćwierci zaprzestano wybierania charyzmatycznego, religijnego przywódcy (gr. didaskalos), władza duchowna została oddzielona od świeckiej i de facto paulicjanizm przekształcił się w ruch militarno-religijny: oddziały paulicjan dokonywały najazdów na (bizantyjską) Anatolię. Ważnym momentem w ich dziejach było

zdobyć najważniejszej siedziby paulicjańskiej, twierdzy Tefrike przez oddziały bizantyjskie (878). Wspólnota została wówczas rozbita, ale nie zniszczona. Paulicjanie–żołnierze zostali wcieleni do armii bizantyjskiej, gdzie służyli jako znakomici wojownicy. Część paulicjan żyła jednak dalej na pograniczu bizantyjsko–muzułmańskim aż do XII wieku. Pod koniec X wieku cesarz bizantyjski Jan I Tzimiskes przesiedlił część armeńskich paulicjan (bo zajął zach. część Armenii) w rejon dzis. Płowdiw (Bułgaria) [tu prawdopodobnie przyczynili się do założenia ruchu bogomilskiego]. Ostatnie ślady paulicjan są potwierdzone na Bałkanach pod koniec XVI wieku.¹

Ich spadkobiercy, szukając miejsc spokojniejszych od stołecznego Konstantynopola i greckojęzycznej części imperium, zwrócili swoje zainteresowania w stronę Bułgarów, wśród których rychło rozpoczęli działalność misyjną, odnosząc na tym polu liczące się sukcesy.² Bułgarski bogomilizm (bogomili – od mili Bogu, bądź od imienia popa Bogomila) to dualistyczna nauka propagowana przez popa Bogomila (Teofila) nauczającego, iż stwórcą świata widzialnego jest nie Bóg, lecz Szatan. Bogomil nauczał za czasów bułgarskiego cara Piotra (927 – 969).³ Ruch bogomilów (bogomilów) obecny był na terenie Bułgarii i Bośni między X i XVI wiekiem. Częstokroć bogomilów utożsamiano z paulicjanami i katarami.⁴

Emigrując do Bułgarii, liczyli, że znajdą tam spokój i dość czasu, aby okrzepnąć i zorganizować się na nowo, odbudować hierarchię, a następnie wyruszyć „na podbój świata”. Niestety i tam dosięgli ich ortodoksyjni Grecy. Prawdziwą tragedią dla

---

1 M. Dobkowski, Uwagi do opracowania „Albigensi” [w:] Andrzej Sarwa, *Albigensi*, Sandomierz 2006, s. 8.

2 A. J. Sarwa, *Herezjarchowie...; „Dualistyczna herezja” Bogomilów*, [w:] „Pentagram”, Nr 36, Wrocław 1999, s. 8 – 11.

3 D. Zbíral, *Kataři* [w:] Internet – <http://mujweb.cz/www/david.zbiral>.

4 A. M. di Nola, *Diabeł*, przeł. I. Kania, Kraków [2001], s. 73.

bogomiłów, bo taką słowiańską nazwę ostatecznie przybrali, było rozszyfrowanie skrywającego się pod zakonnym habitem przywódcy religijnego Bazylego i skazanie go na śmierć w płomieniach (w 1118 roku).

Bazyli jako zwierzchnik bogomiłów rządził nimi prężnie i nadzwyczaj sprawnie. Podniósł poziom oświaty religijnej, stworzył hierarchię duchowną i kierował doskonale zorganizowaną akcją misyjną. Nic przeto dziwnego, iż po jego śmierci wierni ulegli rozproszeniu. Ale była to tylko porażka chwilowa. Szybko wrócili do równowagi odbudowując to, co zostało zniszczone, ale działając jeszcze bardziej ostrożnie.⁵

---

5 A. J. Sarwa, *Herezjarchowie...*, s. 17.